

Weapons and Its Role in Scientific Police and Helping to Detect Crimes

Mohsen Shoruki *

Master's degree student in Criminal Law and
Criminology, Faculty of Humanities, Department
of Law, Ferdowsi University of Mashhad,
Mashhad, Razavi Khorasan, Iran.

Javad Jahanshiri

Ph.D. in Law and Criminology, Faculty of
Humanities, Department of Law, Ferdowsi
University of Mashhad, Mashhad, Razavi
Khorasan, Iran.

Abstract

The word "arms", which is seemingly simple and innocent, is considered to be taboo in the world of criminal law. Iran's legislative history proves that the legal concept of arms is ambiguous. By enacting the supplementary note to Article 651 of the Islamic Penal Code in 2007 and approving the Law on the Punishment of Weapons and Ammunition and Owners of Unauthorized Weapons and Ammunition in 2010 and its Executive Regulations, the legislator has revised the content to some extent, but in relation to the rules and standards of weapons in the note of Article 614 of the Islamic Penal Code approved in 1375, the ambiguity still remains and the conflict of opinions and beliefs, although it is the cause of the dynamic of knowledge, but different attitudes and different ways of thinking from the mentioned note sometimes lead to laxity and sometimes to strictness in formal proceedings and finally, acquittal or conviction in substantive proceedings is the same for the perpetrator in similar circumstances. From the beginning of the formation of human societies, crime and the fear of its occurrence have been one of the main concerns of humans, but in today's age, when using new technology, borders have practically disappeared, and globalization also encourages the expansion and facilitation of cross-border communication. Committing "organized crimes" is a problem that threatens the world society of the 21st century and the entire humanity. The importance of this issue has led countries to spend a large amount of national income to fight crime and organize various national and international efforts to curb it. These efforts sometimes appear in the form of reaction and suppression and sometimes in the form of passive and indirect measures. In this research, library studies have been used to explain and analyze the actions and measures taken by the scientific police in an active and reactive manner to prevent crime.

Keywords: weapons, absolute use, scientific police, crimes

Received: 14/September/2023

Accepted: 16/November/2023

eISSN: 2783-4204

ISSN: 2783-3631

سلاح و نقش آن در پلیس علمی و کمک به کشف جرائم

محسن شوروکی *

دانشجوی مقطع کارشناسی ارشد، حقوق جزا و جرم‌شناسی، دانشکده علوم انسانی،
گروه حقوق، دانشگاه علوم اسلامی رضوی، مشهد، خراسان رضوی، ایران.

جواد جهانشیری

دکتری حقوق و جرم‌شناسی، دانشکده علوم انسانی، گروه حقوق، دانشگاه علوم
اسلامی رضوی، مشهد، خراسان رضوی، ایران.

چکیده

واژه به ظاهر ساده و بی‌آلایش اسلحه، در عالم حقوق جزا سهل ممتنع به شمار می‌آید. سابقه قانون‌گذاری ایران گواه بر این مدعاست که مفهوم حقوقی اسلحه ابهام‌برانگیز است. مقنن با وضع تبصره الحاقی ماده ۶۵۱ قانون مجازات اسلامی در سال ۱۳۸۷ و تصویب قانون مجازات قاچاق اسلحه و مهمات و دارندگان سلاح و مهمات غیرمجاز در سال ۱۳۹۰ و آیین‌نامه اجرایی آن، تا حدی به تنقیح مطلب پرداخته است لیکن در رابطه با ضابطه و معیار اسلحه در تبصره ماده ۶۱۴ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۷۵، همچنان محل ابهام باقی است و تضارب آرا و عقاید، هرچند موجب پویایی دانش است اما نگرش‌های متفاوت و طرز تفکرهای مختلف از تبصره مذکور در مقام عمل، گاه موجب سهل‌گیری و گاه موجب سخت‌گیری در رسیدگی شکلی و نهایتاً تیره با محکومیت را در رسیدگی ماهوی برای مرتکب آن در شرایط مشابه یکسان رقم می‌زند. از ابتدای تشکیل جوامع بشری، جرم و ترس از وقوع آن، یکی از اصلی‌ترین دغدغه‌های انسان بوده است. در عصر حاضر که با استفاده از فناوری‌های جدید عملاً مرزها از بین رفته و جهانی شدن نیز به گسترش و تسهیل ارتباطات فرا مرزی دامن می‌زند، ارتکاب «جنایات سازمان‌یافته» معضلی است که جامعه جهانی قرن بیست و یکم و کل بشریت را تهدید می‌کند. اهمیت این موضوع موجب صرف حجم بسیار بالایی از درآمد ملی کشورها به منظور مبارزه با جرم و سازمان‌دهی تلاش‌های گوناگون ملی و بین‌المللی جهت مهار آن شده است. این تلاش‌ها، گاه به شکل واکنش و سرکوبگری و گاه به شکل اقدامات منفعل و غیرمستقیم نمود پیدا می‌کنند. در این تحقیق با مطالعات کتابخانه‌ای به تبیین و تحلیل اقدامات و تدابیری که نیروی پلیس علمی به صورت کنشی و واکنشی با هدف پیشگیری از جرم انجام می‌دهد، پرداخته شده است.

کلیدواژه‌ها: سلاح، مطلق به کارگیری، پلیس علمی، جرائم

۱- مقدمه

منظور از سلاح، آن چیزی است که برای نزاع و جنگیدن ساخته شده است یا به کار می‌رود و معنای آن از لحاظ زمان و مکان متغیر است. بدین ترتیب، باید دید که برداشت عرف از واژه سلاح یا اسلحه چیست؟ به نظر می‌رسد که عرف، سلاح را اعم از سرد و گرم می‌داند (دکتر میرمحمد صادقی، کتاب جرائم علیه امنیت و آسایش عمومی). ماده ۶۱۴ قانون مجازات اسلامی در سال ۱۳۷۵ و تبصره آن مقرر داشته است: «هر کس عمداً به دیگری جرح یا ضربه‌ای وارد آورد که موجب نقصان یا شکستن یا از کار افتادن عضوی از اعضاء یا منتهی به مرض دائمی یا فقدان یا نقص یکی از حواس یا منافع یا زوال عقل مجنی‌علیه گردد، در مواردی که قصاص امکان نداشته باشد، چنانچه اقدام وی موجب اخلال در نظم و صیانت و امنیت جامعه یا بیم تجری مرتکب یا دیگران گردد، به ۲ تا ۵ سال حبس محکوم خواهد شد و در صورت درخواست مجنی‌علیه، مرتکب به پرداخت دیه نیز محکوم می‌شود». رویه قضایی منسجم و قابل‌اتکایی در مفهوم عام و به طریق اولی در معنای خاص کلمه، یعنی وحدت رویه در این زمینه یافت نمی‌شود. هرچند بر اساس اصل هفتاد و سوم قانون اساسی، تفسیر دادرسان در مقام تمیز حق از قوانین تجویز شده است لیکن نباید از نظر دور داشت که استنباط قضات خارج از مباحث علمی، موجب آثار عملی است بدین کیفیت تبرئه یا محکومیت متهمان ایراد صدمه بدنی عمدی با سلاح بسته به اقبال آنان و سرشت قضات دارد که در چه مرجعی پرونده آنان رسیدگی می‌گردد. به دیگر سخن، سرنوشت مرتکب آن در گرو بخت‌آزمایی است (گلدوزیان، ۱۳۸۶).

ورود سلاح‌های غیرمجاز متأثر است از اقدامات تبهکارانه، قدرت‌نمایی، شرارت و استفاده از آن توسط افراد دارای ضعف‌های جسمانی که در خود احساس کمبود نموده و در نزاع‌های انفرادی و دسته‌جمعی به حمل و استفاده از سلاح‌های کمری متوسل می‌شوند (بنایی، ۱۳۸۸). وجود سلاح و مهمات غیرمجاز و قاچاق آن، ازجمله مسائل مهمی است که امنیت عمومی جامعه را به چالش خواهد کشاند. واقعیت تلخ امروز در جوامع انسانی و حتی در کشور ایران، درجه‌های مختلفی از خشونت و رفتارهای غیرقابل کنترل را نمایش می‌دهد که به شدت تحت تأثیر هیجانات متغیر انسان‌ها قرار دارد. بدین ترتیب، وجود سلاح، وقوع جرائم را به مراتب آسان‌تر می‌سازد و هزینه‌های گزافی را به کشور تحمیل می‌کند.

۲- بیان مسئله

الف) حدود مسئله

استفاده از اسلحه از زمان‌های قدیم به عنوان یک ابزار حفاظتی در برابر حیوانات وحشی و غارتگران مورد استفاده بوده است. در دین مبین اسلام، آموزش تیراندازی، سوارکاری و شنا مورد تأکید بوده است. استفاده غیرمجاز از سلاح، ازجمله مسائل اجتماعی و امنیتی بوده که در بیشتر کشورها موضوعیت داشته و تبعات اجتماعی و امنیتی همچون شرارت، سرقت مسلحانه و قتل با سلاح را برای نظام در پی دارد. از سوی دیگر، تأمین امنیت، لازمه تداوم حکومت حاکمان و مایه آرامش شهروندان است. وقوع بسیاری از جرائم و افزایش ناهنجاری‌های مختلف عمدتاً مرتبط با سلاح‌های غیرمجازی است که در دست افراد فاقد صلاحیت قرار گرفته است. در بحث حمل و نگهداری اسلحه و مهمات، با توجه به مطالب ارائه شده، به نیازمندی‌های قانونی در حوزه قاچاق سلاح و مهمات، بررسی‌های عوامل اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی مؤثر بر قاچاق اسلحه و مهمات و ارائه راهکارهای مناسب در راستای پیشگیری می‌پردازیم. ورود سلاح‌های غیرمجاز متأثر است از اقدامات تبهکارانه، قدرت‌نمایی، شرارت و استفاده از آن توسط افراد دارای ضعف‌های جسمانی که در خود احساس کمبود می‌کنند و در نزاع‌های انفرادی و دسته‌جمعی به حمل و استفاده از سلاح‌های کمری متوسل می‌شوند (بهرامی و قاسمی، ۱۳۸۸). وجود سلاح و مهمات غیرمجاز و قاچاق آن، ازجمله مسائل مهمی است که امنیت

عمومی جامعه را به چالش خواهد کشاند. واقعیت تلخ امروز در جوامع انسانی و حتی در کشور ایران، درجه‌های مختلفی از خشونت و رفتارهای غیرقابل کنترل را نمایش می‌دهد که به شدت تحت تأثیر هیجانات متغیر انسان‌ها قرار دارد. بدین صورت، وجود سلاح، وقوع جرائم را به مراتب آسان‌تر می‌سازد و هزینه‌های گزافی را به کشور تحمیل می‌کند.

ب) معرفی دقیق آن

اسلحه از زمان‌های قدیم به عنوان یک ابزار حفاظتی در برابر حیوانات وحشی و غارتگران مورد استفاده بوده است. در دین مبین اسلام نیز آموزش تیراندازی، سوارکاری و شنا مورد تأکید بوده است. به طور کلی، قاچاق یک معضل اجتماعی است که آثار زیانباری برای جامعه به همراه دارد. تاکنون، موضوع خرید، فروش و نگهداری سلاح و مهمات غیرمجاز در کشور، کمتر مورد مطالعه قرار گرفته است. در دهه اخیر، کشور ما به دلیل ویژگی و حساسیت خاص و با توجه به ساختار امنیتی و موقعیت جغرافیایی منطقه و بافت جمعیتی (از لحاظ قومی-قبیله‌ای)، یکی از مناطق حائز اهمیت منطقه بوده و از بزرگ‌ترین کشورهای منطقه از لحاظ جمعیت، وسعت و تعداد روستاها است. در کشورمان هر ساله شاهد درگیری و نزاع‌های دسته‌جمعی بوده‌ایم که از سلاح نیز در آن‌ها استفاده شده است. همین امر نیز باعث ورود، خرید و فروش سلاح و مهمات می‌گردد (حبیب‌زاده، ۱۳۷۹). در سطح کشور نیز اکثر مردان از دیرباز دارای اسلحه بوده‌اند، تا جایی که در درگیری علیه رژیم ستم‌شاهی، مردم استان با اسلحه شخصی علیه آن رژیم برخاستند. امروزه، افزایش قاچاق اسلحه در استان‌های هم‌جوار و ورود آن به کشور و استفاده از اسلحه در مراسم شادی، عزا و نزاع‌ها باعث رعب، وحشت و نگرانی مردم شده و این آمار همچنان در حال افزایش است. لذا، ضمن بررسی جرم‌شناختی موضوع، تبیین می‌نماییم که چرا علی‌رغم تشدید مجازات در قانون مجازات قاچاق سلاح و مهمات، رشد سطح فرهنگ مردم شهرستان و افزایش چند درصدی سطح تحصیلات آن‌ها، آمار مورد مطالعه از دادگستری استان نشان می‌دهد که جرائم خرید، فروش و نگهداری سلاح و مهمات، نسبت به گذشته رشد چند درصدی داشته است؟ چه عواملی در این جریان نقش مستقیم یا غیرمستقیم دارند؟ پس از ریشه‌یابی این موارد، چند راهکار اساسی در این خصوص بیان خواهیم کرد.

ج) بیان جنبه‌های مجهول و مبهم

در بعضی کشورها مثل آمریکا، استفاده از سلاح برای شهروندان بعد از گرفتن مجوز، مجاز است. طبق استدلال نظام کیفری این کشورها، در برابر جنایتکاران تا بن دندان مسلح، شهروندان نیز باید مسلح باشند. البته قتل عام‌هایی که گاه و بیگاه در محل‌های عمومی مثل مدارس این کشور اتفاق می‌افتد، باعث شده است که این راهکار، منتقدانی جدی نیز داشته باشد. از سوی دیگر، بیشتر کشورها استفاده از سلاح را برای شهروندان خود مجاز نمی‌دانند و فقط در برخی شرایط استثنائی برای برخی افراد خاص، اجازه استفاده از سلاح صادر می‌کنند. کشور ما از نوع دوم است و مجازات سنگینی برای حمل سلاح غیرمجاز در نظر گرفته است. در ادامه در قالب بررسی یک پرونده، نگاهی دقیق‌تر به این موضوع می‌اندازیم. اصولاً با توجه به خطرناک بودن سلاح‌های گرم و سرد، فهرستی از سلاح‌های غیرمجاز برای شهروندان عادی در هر کشوری از جمله ایران وجود دارد که حمل و نگهداری آن‌ها به موجب قوانین جاری، جرم محسوب می‌شود. یکی از سلاح‌های غیرمجاز، کلت کمری بوده که موضوع پرونده پیش رو است (سلیمی و داوری، ۱۳۸۶). ابتدا باید گفت که آخرین اراده قانون‌گذار در خصوص جرم‌انگاری موضوع حمل سلاح غیرمجاز، قانون مجازات «قاچاق اسلحه و مهمات و دارندگان سلاح و مهمات غیرمجاز مصوب مهرماه سال ۱۳۹۰» است. بر اساس ماده ۲ این قانون، مقصود از سلاح و مهمات، «انواع اسلحه گرم و سرد جنگی و شکاری، اعم از گلوله‌زنی و غیر گلوله‌زنی و مهمات مربوط به آن‌ها است». به نظر می‌رسد این رأی، منطبق با موازین و مقررات جاری است زیرا طبق اصل ۳۷

قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران: «اصل بر برائت است و هیچ کس از نظر قانون مجرم شناخته نمی‌شود، مگر اینکه جرم او در دادگاه صالح، ثابت شده باشد». از همین رو، با توجه به اینکه حمل و نگهداری اسلحه غیرمجاز در این پرونده به یقین محرز نیست، صدور حکم بر برائت منطبق با اصل تفسیر به نفع متهم است. نکته‌ای که در اینجا گفتنی است، اینکه خوشبختانه دادگاه پرونده، صرف گزارش ضابط قضایی را مستمسکی برای مجرم شناختن متهم دعوی کیفری قرار نداده است. طبق ماده ۲ قانون تشدید مجازات قاچاق اسلحه و مهمات و قاچاقچیان مسلح مصوب سال ۱۳۵۰، خرید و فروش یا نگهداری یا حمل و نقل و یا مخفی کردن یا ساختن هر یک از اشیاء مذکور در ماده یک به‌طور غیرمجاز ممنوع است و مرتکب حسب مورد، مشمول مقررات مذکور در بند ۲ ماده یک است. بند ۲ ماده یک این قانون نیز می‌گوید: «هرگاه مرتکب یا مرتکبین، هیچ‌یک مسلح نباشند، در مورد اسلحه و مهمات جنگی و مواد منفجره به حبس با کار از سه تا ده سال و در مورد تفنگ و فشنگ شکاری و مواد محترقه، به حبس عادی از سه ماه تا سه سال محکوم خواهند شد» (غفاریان، ۱۳۸۷).

در مقابل، قانون سال ۱۳۹۰ در این زمینه بیان کرده است: «هر کس به‌طور غیرمجاز سلاح گرم یا سرد جنگی یا سلاح شکاری یا قطعات مؤثر یا مهمات آن‌ها را خریداری، نگهداری یا حمل کند یا با آن‌ها معامله دیگری انجام دهد، به ترتیب زیر به حبس تعزیری محکوم می‌شود: ب- سلاح گرم سبک غیر خودکار، قطعات مؤثر یا مهمات آن، به حبس از شش ماه تا دو سال یا جزای نقدی از بیست میلیون تا هشتاد میلیون ریال؛ پ- سلاح گرم سبک خودکار، قطعات مؤثر یا مهمات آن، به حبس از دو تا پنج سال». با توجه به محتویات پرونده پیش رو، به دلیل اینکه اتهام آقای رسول ... به عنوان متهم پرونده محرز نشده، حکم بر برائت وی از سوی دادگاه به‌طور صحیح صادر شده است (فرجاد، ۱۳۶۹).

۳- اهمیت و ضرورت تحقیق

این موضوع از این حیث دارای اهمیت و ضرورت بوده که علی‌رغم تشدید مجازات قانون قاچاق سلاح و مهمات در سال‌های اخیر، این موضوع تأثیری در کاهش آمار سلاح‌های مکشوفه از شهرستان خوی نداشته و این آمار تا حدودی رشد چند درصدی نسبت به سال‌های گذشته را نیز در بر داشته است. لذا، انگیزه‌ای را در ذهن نگارنده به وجود آورده تا تحقیقات و بررسی‌هایی را در این خصوص انجام دهد.

۴- سوابق تحقیق

کتاب

عابد (۱۳۹۵)، کتاب حقوق کیفری سلاح: از شکل‌گیری حق داشتن سلاح تا خلع سلاح عمومی، چاپ اول، جلد اول، نشر بنیاد حقوقی میزان، کتاب حاضر مشتمل بر دو بخش و چهار فصل است. از مقررات حاکم بر کاربرد سلاح از سوی پلیس و مردم نباید غافل ماند. بررسی تعامل‌های دقیقی که میان این گونه مقررات کیفری وجود دارد، راهی برای گریز از چالش‌ها و ابهام‌هایی است که در رویه دادگاه‌ها ایجاد می‌شود.

هدایتی چنانی (۱۳۹۶)، کتاب مبارزه با قاچاق سلاح‌های هسته‌ای با رویکرد بر قوانین ایران و اسناد بین‌المللی، انتشارات ویهان، چاپ اول، جلد اول، یکی از رفتارهایی که امنیت جامعه بشری را به مخاطره می‌اندازد، قاچاق سلاح و مهمات هسته‌ای و حمل بدون مجوز آن است.

مقاله

نایب (۱۳۹۹)، مقاله عوامل مؤثر بر قاچاق اسلحه و مشروبات الکلی از مرز پیرانشهر، در فصلنامه مطالعات مدیریت انتظامی به چاپ رسید. وی در این مقاله بیان داشت که قاچاق، معضلی اجتماعی است و آثار زیان‌باری برای جامعه دارد که کمتر مورد مطالعه قرار گرفته است.

پایان‌نامه

رضایی (۱۳۹۹)، تجارت و قاچاق اسلحه در خلیج فارس بین سال‌های ۱۹۲۵-۱۸۹۶ / ۱۳۴۳-۱۳۱۴ ق پایان‌نامه. وزارت علوم، تحقیقات و فناوری- دانشگاه اصفهان- دانشکده ادبیات و علوم انسانی، کارشناسی ارشد. موضوع: علوم انسانی تجارت و قاچاق اسلحه در خلیج فارس، تجارت و قاچاق اسلحه در خلیج فارس از مسائلی بود که در اواخر قرن نوزدهم و آغاز قرن بیستم مورد توجه قرار گرفت. اگرچه با توجه به اسناد و مدارک موجود، سابقه این تجارت هم‌زمان با حضور دولت‌های اروپایی در خلیج فارس بوده است.

مؤذنی (۱۳۹۹)، قاچاق سلاح و مهمات در سیاست جنایی ایران و اسناد بین‌المللی پایان‌نامه. دانشگاه بین‌المللی امام خمینی (ره) قزوین، دانشکده علوم اجتماعی، کارشناسی ارشد. امروزه، قاچاق سلاح و مهمات به‌عنوان یکی از جرائم سازمان‌یافته فراملی، یکی از مهم‌ترین معضلات قرن بیستم و یکم محسوب می‌شود. با توجه به خطرات و تأثیرات زیان‌بار جرائم سازمان‌یافته، جامعه بین‌الملل و در رأس آن، سازمان ملل متحد در سال ۲۰۲۰، اقدام به تدوین سندی بین‌المللی به‌منظور مقابله با جرائم مزبور در پالمو (ایتالیا) نمود.

فرخ‌منش (۱۳۹۹)، بررسی تحلیلی قانون مجازات قاچاق اسلحه و مهمات و دارندگان سلاح و مهمات غیرمجاز مصوب ۱۳۹۹، پایان‌نامه. دانشگاه آزاد اسلامی- دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی- دانشکده حقوق. هدف این تحقیق، ارائه مجموعه‌ای هرچند ناچیز در شرح قانون مجازات قاچاق اسلحه و مهمات و دارندگان سلاح و مهمات غیرمجاز و مسائل مرتبط با اسلحه و مهمات به جامعه حقوقی کشور است. ضمناً روش پژوهش، توصیفی بوده و پس از استفاده از منابع و مآخذ مربوطه، به توضیح و تشریح موضوعات مورد بحث پرداخته شده است. پس از انجام پژوهش، نتیجه گرفته شد که قانون مجازات قاچاق اسلحه و مهمات و دارندگان سلاح و مهمات غیرمجاز نسبت به قوانین سابق از مزیت‌های بیشتری برخوردار است که در متن تحقیق به آن‌ها اشاره شده است. علاوه بر آن، با انجام اقداماتی از قبیل کنترل کافی مرزها و ایجاد اشتغال در جامعه، به‌ویژه در مناطق مرزی و همچنین، ایجاد فضای امن در جامعه می‌توان قدرت بازدارندگی قانون مزبور را افزایش داد.

۵- تأثیر سلاح در ماهیت حقوقی جرائم

یکی از دغدغه‌های امروز نظام‌های سیاسی، برقراری امنیت اجتماعی و ایجاد آرامش در زندگی مردم است. لذا برای تحقق این هدف، با استفاده از ابزاری چون عدالت کیفری و مجازات به مقابله با افرادی که به هر نحوی سعی در سلب امنیت اجتماعی دارند، پرداخته شده است. بر این اساس، مقنن ایران به حکم اصل چهارم قانون اساسی و با استناد به آیه ۳۳ سوره مائده، اقدام به تقنین جرم محاربه و افساد فی الارض در مقررات کیفری نموده است. به دلیل تفسیر نادرست آیه مذکور، کشیدن سلاح و ایجاد ناامنی به‌عنوان شروط تشکیل‌دهنده جرم مذکور قید گردید درحالی که شایسته بود ابتدا ماهیت سلاح و نحوه به‌کارگیری آن با توجه به محدودیت حمل و نگهداری و به‌کارگیری آن در مقررات کیفری روشن می‌شد و پس از آن، قید مذکور شرط می‌گردید. این مقاله درصدد است با لحاظ آموزه‌های فقهی و حقوقی،

ضمن تحلیل رکن مادی محاربه، رویکرد سیاست کیفری تقنینی و قضایی را به چالش بکشاند و رهیافتی مناسب نسبت به آن ارائه نماید.

الف: سبب تشدید مجازات- مثال: مواد ۶۵۴-۶۵۲-۶۵۱ قانون مجازات اسلامی (۷۵)

ب: تغییر ماهیت جرم ارتكابی- مثال: تهدید موضوع ماده ۶۶۹ ق.م.ا. (۷۵) جرمی قابل گذشت است که چنانچه به واسطه اسلحه صورت بگیرد، ذیل ماده ۶۱۷ مطرح و غیرقابل گذشت است. ایجاد مزاحمت و قدرت‌نمایی به وسیله چاقو یا هر نوع اسلحه از موارد جواز صدور بازداشت موقت است (بند ت ماده ۲۳۷ آ.د.ک).

۶- محارب کیست؟ محاربه چیست؟

محاربه عبارت است از کشیدن سلاح (اعم از سرد یا گرم) به قصد جان، ناموس یا مال "مردم" یا ارباب (ترساندن) آنها به نحوی که موجب ایجاد ناامنی در محیط شود. منظور از "مردم"، عموم افراد و ایجاد ناامنی در محیط عمومی است. به عبارتی، اگر فردی با انگیزه شخصی به سوی یک یا چند نفر خاص اسلحه بکشد (عمل او جنبه عمومی نداشته باشد) و یا کسی به سوی مردم اسلحه بکشد ولی به علت ناتوانی موجب سلب امنیت عمومی نگردد (امنیت عمومی از بین نرود)، محارب شناخته نمی‌شود (حبیب‌زاده، ۱۳۷۹).

الف) ماده ۲۷۹ قانون مجازات اسلامی

محاربه، کشیدن سلاح به قصد جان، مال یا ناموس مردم یا ارباب آنها است به نحوی که موجب ناامنی در محیط گردد. هرگاه کسی با انگیزه شخصی به سوی یک یا چند شخص خاص سلاح بکشد و عمل او جنبه عمومی نداشته باشد و نیز کسی که روی مردم سلاح بکشد ولی در اثر ناتوانی موجب سلب امنیت نشود، محارب محسوب نمی‌شود. طبق قانون مجازات اسلامی، محاربه چهار مجازات دارد که قاضی مختار است هر کدام را که بخواهد، حکم دهد:

- اعدام
- سه روز به صلیب کشیدن
- قطع دست راست و پای چپ
- تبعید (سلیمی و داوری، ۱۳۸۶)

ب) چند مورد متن صریح قانون در رابطه با اسلحه

- قاچاق سلاح، مهمات، مواد و اقلام تحت کنترل، وارد کردن و یا خارج کردن آنها از کشور بدون مجوز غیرمجاز است.
- مقصود از سلاح‌های گرم و سرد جنگی و شکاری، اعم از گلوله‌زنی غیر گلوله‌زنی و مربوط به آنهاست.
- هرکس به طور غیرمجاز سلاح گرم و یا سرد جنگی و یا شکاری و یا قطعات مؤثر و مهمات آنها را خریداری، نگهداری و یا حمل نماید و نسبت به قانون حمل اسلحه بی‌توجه باشد و یا با آنها معامله انجام دهد، به حبس تعزیری محکوم خواهد شد.
- هرکس به طور غیرمجاز شغل خود را تعمیر سلاح قرار دهد، در مورد سلاح گرم جنگی به حبس تعزیری از شش ماه تا سه سال و در مورد سلاح شکاری به جزای نقدی از ۵۰ تا ۱۰۰ میلیون ریال محکوم می‌شود.

- دارنده پروانه حمل سلاح شکاری مکلف است پس از انقضای مدت به تمدید پروانه اقدام نماید و چنانچه ظرف سه ماه پس از پایان مدت به تمدید آن اقدام ننماید، سلاح غیرمجاز تلقی می شود و مرتکب به جرایم نقدی از ۱۰ تا ۲۰ میلیون ریال محکوم می گردد (غفاریان، ۱۳۸۷).

۷- بررسی صحنه جرم و آثار به جای مانده از آن

دلایل کلی اثبات جرم

اقرار، شهادت شهود، قسامه، تحقیق محلی، علم قاضی، اسناد.

دلایل: ۱- مادی (شواهد عینی)، ۲- ذهنی (نظری).

دلایل مادی (شواهد عینی)

خون، اسپرم، مو، اثر انگشت، اسلحه، گلوله، خط و غیره.

ویژگی های دلایل مادی

دلایل مادی، ویژگی هایی دارند که قابل لمس، ارائه، مشاهده، ارائه و استناد هستند و به همین دلایل دارای اهمیت هستند. دلایل مادی، قابل رد و انکار نیستند.

دلایل ذهنی (نظری)

اقرار، شهادت شهود، قسم و غیره.

ویژگی های دلایل نظری

اثبات واقعیت آن ها مشکل است و همین طور قابل لمس، مشاهده و استناد نیستند. در علم فقه و جزا آمده که قاضی می تواند به علم خودش بسنده کند.

۸- نکات ضروری پیرامون صحنه جرم

مرگ، آدم کشی، خودکشی یا تصادف

توجه به ۱. نحوه تیراندازی، ۲. شکل زخم ها، ۳. چندگانگی زخم ها، ۴. وسعت علائم زد و خورد روی بدن، ۵. چالاکی و وزن مجنی علیه، ۶. چپ دست یا راست دست بودن مقتول، ۷. باقی ماندن مواد ناشی از انفجار و شلیک بر روی دست، ۸. صدمات موجود بر روی دست ناشی از سلاح آتشین، ۹. وجود یا عدم وجود اسلحه، ۱۰. موقعیت آن نسبت به بدن، ۱۱. موقعیت لکه های خون، ۱۲. علائم اغتشاش و جابه جایی، ۱۳. موقعیت پوکه های فشنگ مصرفی، ۱۴. خط سیر و گلوله ها، ۱۵. علائم برخورد با اجسام یا سطوح و نحوه توزیع آن ها.

موارد قابل توجه در صحنه جرم اسلحه

۱. اسلحه، نوع وضعیت قرار گرفتن آن، فاصله شلیک خصوصاً در موارد خودکشی و نیز وضعیت داخلی اسلحه

از قبیل مسلح یا غیرمسلح بودن و اطمینان از خطرات احتمالی

۲. گلوله، تعداد، تعیین دقیق محل آن ها که باید جداگانه علامت گذاری شود.

۳. تعیین فضولات خارج شده از اسلحه در مکان های نزدیک به شلیک گلوله

۴. تعیین نقطه تیراندازی و مسیر احتمالی عبور گلوله با توجه به محل‌های آسیب‌دیده
۵. کشف سوراخ در پنجره، دیوار یا هر ضایعه مشکوک دیگری که می‌تواند سوراخ ورودی یا خروجی گلوله باشد.

۶. تهیه آسیب‌های ناشی از اصابت گلوله و هر قسمتی از بدن و عکس‌برداری کامل
۷. یافتن ناظر به‌جامانده در قسمت‌های آسیب‌دیده بدن
۸. معاینه بلافاصله متهمین و بقایای مانده بر روی دست‌ها و صورت (خیلی زود از بین می‌رود) ولیکن تا چند روز می‌توان آن‌ها را بر روی لباس کشف کرد.

۹- پلیس علمی

۹-۱- صحنه جرم و جمع‌آوری دلایل و مدارک

۹-۱-۱- صحنه جرم

صحنه جرم، محلی است که مجرم، اقدامات خلاف قانون خود را برای ارتکاب جرم در آنجا انجام داده است. در برخی جرائم، علاوه بر صحنه اصلی جرم، ممکن است صحنه‌های جرم مکمل یا ثانوی نیز وجود داشته باشد. برای مثال، چنانچه در یک جنایت، جسد مقتول به محل دیگری منتقل و مخفیانه دفن شده باشد، محل وقوع، صحنه اصلی جرم بوده و محل دفن جسد، صحنه جرم مکمل یا ثانوی است. در هر حال، هدف اصلی از بررسی صحنه جرم، به دست آوردن دلایل مادی مربوط به جرم واقع شده است. دلایل مادی یا فیزیکی یا شواهد عینی، دلایلی هستند که در عالم مادی وجود خارجی دارند، قابل لمس و مشاهده هستند و طبعاً قابلیت ارائه و استتار دارند و رد و انکار آن‌ها نیز ممکن نیست (فرجاد، ۱۳۶۹).

۹-۲-۱- اهمیت صحنه جرم

در حقیقت، صحنه جرم، سرچشمه حقایق و اطلاعات مربوط به جرم و مجرم است و چنانچه به‌طور صحیح و اصولی مورد بررسی قرار گیرد، ابتدای جاده‌ای است که به مخفیگاه جرم منتهی می‌شود. بر اساس نظریه ادموند لوکارد، رئیس موسسه جرم‌شناسی دانشگاه لیون فرانسه در سال ۱۹۳۰، اشخاصی که مرتکب جنایت می‌گردند، تقریباً و به‌طور قهری، آثاری از خود در صحنه جرم یا نزد مجنی‌علیه یا نزد هر دو دوی آن‌ها به جای می‌ماند و به‌طور متقابل، آثاری از صحنه جنایت یا مجنی‌علیه یا هر دوی آن‌ها نزد مجرم به جای می‌ماند. با توجه به اهمیت و نقش مؤثر دلایل مادی موجود در صحنه جرم برای اثبات وقوع جرم، شناسایی مجرم و نیز اثبات بی‌گناهی کسانی که بی‌جهت در مظان اتهام قرار گرفته‌اند و بالأخره به علت غیرممکن بودن رد و انکار این قبیل دلایل، حفظ و بررسی صحنه جرم و جمع‌آوری دلایل و مدارک موجود در آن و جلوگیری از محو و ضایع شدن دلایل مذکور از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است و ایجاب می‌نماید کسانی که به نحوی از انحاء با بررسی صحنه جرم سروکار دارند، در این زمینه آموزش و تجربه لازم را کسب نمایند (فرجاد، ۱۳۶۹).

۹-۳-۱- نحوه حفظ صحنه جرم

نخستین اقدامی که پس از اطلاع یافتن از وقوع جرائمی همانند قتل، سرقت، آتش‌سوزی‌های مشکوک به عمد باید صورت گیرد، حفظ صحنه جرم است. روش‌های کار بر حسب نوع جرم، مکان وقوع آن و امکانات موجود، متفاوت است.

حسب موقعیت محل وقوع جرم:

- ۱- چنانچه محل محصور باشد، صحنه را با بستن درب ورودی و گماردن نگهبان حفظ کنیم.
- ۲- در محوطه‌های باز مثل معابر و خیابان‌ها، با تعیین حریم مشخص و ایجاد موانع مصنوعی مثل طناب‌کشی و سنگ‌چینی.

۳- در محوطه‌های وسیع‌تر مثل جاده‌های خارج شهر پس از مشخص کردن حریم صحنه جرم، اطراف محل‌هایی که مدرک جرم از قبیل خون، اسلحه، پوکه وجود دارد، سنگ‌چین گردیده و با گماردن نگهبان ثابت یا سیار (موتورسوار، گشت)، صحنه جرم حفظ شود. افرادی ممکن است در صحنه جرم حضور داشته یا وارد شده باشند که شامل پنج دسته هستند:

- ۱- اطرافیان، منصوبین و نزدیکان مجنی‌علیه، ۲- مجرم یا ایادی او که باید از طریق نیروهای پلیس مجرب دستگیر شوند، ۳- اشخاص فرصت‌طلب که مترصد فرصت برای سرقت و سوءاستفاده‌های دیگر هستند، ۴- اشخاص رهگذر و کنجکاو، ۵- شهود و مطلعین.

چند نکته در خصوص حفظ صحنه جرم حائز اهمیت است:

- ۱- افرادی که ظاهراً در صحنه جرم کشته شده‌اند، باید حیات یا ممات آن‌ها مورد بررسی قرار گیرد.
- ۲- باید ترتیبی اتخاذ نمود تا از به هم خوردن صحنه جرم و زایل شدن دلایل و مدارک توسط فرماندهان و نیروهای پلیس امدادی جلوگیری کرد.
- ۳- عوامل محیطی مانند باد، باران، آفتاب، برف و حیواناتی چون سگ، گربه، موش نیز باعث زایل شدن آثار جرم می‌شوند. در هر مورد باید با اتخاذ تدابیر مناسب، مانع این کار شد (فرجاد، ۱۳۶۹).

۹-۴-۱- نتایج حفظ صحنه جرم

چنانچه صحنه جرم به موقع و با رعایت نکات فنی حفظ گردد، نتایج ذیل را به دنبال خواهد داشت:

- ۱- کمک به تکنسین بررسی صحنه جرم و عکاس جنایی در مشاهده صحنه، تهیه عکس و کروکی به همان حالت ابتدایی و اولیه
- ۲- جلوگیری از تردد و دخالت افراد غیرمجاز در صحنه جرم
- ۳- جلوگیری از امحاء ادله جرم توسط مجرم یا ایادی وی
- ۴- جلوگیری از نشر بی‌موقع اخبار و اطلاعات مربوط به وقوع جرم و اقدامات انجام شده
- ۵- جلوگیری از دستبرد و سوءاستفاده اشخاص
- ۶- دستگیری افراد مظنون حاضر در صحنه جرم
- ۷- فراهم شدن تسهیلات لازم برای عملیات نجات مصدومین و مجروحینی که احتمالاً در صحنه جرم بوده و به کمک فوری نیاز دارند (گلدوزیان، ۱۳۸۶).

۹-۵-۱- شرایط تکنسین بررسی صحنه جرم

- ۱- تقوا و عزت‌نفس (درستی و امانت‌داری در جمع‌آوری و ارائه مدارک)
- ۲- علاقه و ایمان به کار
- ۳- سلامت جسمانی
- ۴- روحیه قوی

۵- پشتکار و استقامت

۶- دقت و هوشیاری

۷- حافظه قوی

۸- آموزش و تجربه (نوربها، ۱۳۸۳)

۹-۶-۱- نحوه بررسی صحنه جرم

پیش از یادداشت‌برداری، تهیه عکس و کروکی از صحنه جرم، از دست زدن به اشیاء و دلایل موجود در صحنه یا جابه‌جایی آن‌ها جدا خودداری شود زیرا احتمال دارد بر اثر دست زدن به اشیاء و دلایل جرم یا جابه‌جایی آن‌ها، برخی از آثار جرم، محو و زایل گردد و اعاده آن‌ها به وضع اولیه غیرممکن باشد. این توصیه به دلیل اهمیت فوق‌العاده آن به قاعده طلایی یا گلدن رول شهرت پیدا کرده است. استثناء این قاعده دو مورد است: ۱- نجات جان شخص یا اشخاص مثل معنی‌علیه، ۲- برطرف کردن موجبات وقوع حوادث سوء بعدی. در هر صورت باید جهت حفظ صحنه جرم حتی‌المقدور تلاش نمود (نوربها، ۱۳۸۳).

۹-۷-۱- بازسازی صحنه جرم

بعضاً ممکن است پس از گذشت چند ماه یا چند سال، بازسازی صحنه جرمی ضرورت پیدا کند. در این قبیل موارد، یادداشت‌ها، عکس‌ها و کروکی تهیه‌شده پیشین، به نحو مؤثری به دقت کار بازسازی کمک می‌کند.

عواملی که باعث ضرورت بازسازی صحنه جرم می‌شوند، عبارت‌اند از:

۱- تردید در درستی اعترافات متهم

۲- تناقض در اظهارات اولیه متهم (زمان بازداشت) و اظهارات بعدی وی در حکم و نیز وجود تناقض بین اظهارات متهم با شهود، شاکی و شرکای جرم

۳- تداعی جزئیات واقعه برای شاکی، شهود و حتی متهم در مواردی که جزئیات مذکور را در اثر گذشت زمان یا دلایل دیگر فراموش کرده باشند.

۴- بررسی عکس‌العمل‌های غیر ارادی اشخاص مظنون از مشاهده صحنه بازسازی‌شده وقوع جرم جهت تشخیص اینکه آیا آن‌ها در ماجرا دخالت داشته‌اند یا خیر؟

۵- فراهم شدن زمینه بیداری وجدان متهمانی که مرتکب جرم شده ولی حاضر به اقرار و اعتراف نیستند.

۶- توجیه و تشریح چگونگی وقوع حادثه برای کسانی که مسئولیتی در کشف و اثبات جرم داشته و مثلاً صحنه جرم را ندیده و در این مورد ابهاماتی دارند (فرجاد، ۱۳۶۹).

۱۰- بررسی اقدامات صحنه جرم

۱. یادداشت‌برداری از صحنه جرم

۲. عکس‌برداری از صحنه جرم

۳. تهیه کروکی صحنه جرم

۱۱- نظریات کارشناسی سلاح و مهمات در اثبات جرائم

قرار کارشناسی، از جمله قرارهای اعدادی در تحقیقات مقدماتی است که مقنن صدور این قرار را در ماده ۱۵۵ قانون آیین دادرسی کیفری ۹۲ به قاضی تحقیق اعطا کرده است. ماهیت قرار اعدادی، بدین جهت از اهمیت برخوردار است

که پرونده را معد و مهیا برای رفع ابهام و آماده جهت اتخاذ تصمیم می‌کند. مواد ۱۵۵ تا ۱۶۷ به بحث کارشناسی و پرداخت هزینه و مسئولین پرداخت و کیفیت اجرا و اعتراض و میزان اعتبار نظریه کارشناس پرداخته است که مطابق مفهوم ماده ۱۶۶ قانون آیین دادرسی کیفری، سنجش میزان اعتبار و پذیرش یا عدم پذیرش نظریه کارشناس با تشخیص مقام قضایی بوده و چنانچه اعتقاد به رد نظریه مزبور داشته باشد، باید نظر خویش را همراه با استدلال بیان نماید.

۱۲- نتیجه‌گیری

جرائم مرتبط با اسلحه و مهمات غیرمجاز، یکی از مسائلی است که می‌تواند امنیت جامعه و کشوری را تهدید نموده و خطرات بالقوه‌ای را با خود به همراه داشته باشد. وجود اسلحه غیرمجاز در دست افراد جامعه، ممکن است باعث شود اشخاص و گروه‌هایی با بهره‌مندی و استفاده از آن، در میان مردم دست به ارتکاب قتل و خشونت و ترور زنند و یا گروه‌هایی با مقاصد سیاسی و قومی و غیره، به نحو مسلحانه پا به عرصه گذاشته و در مقاطع خاصی از وضعیت کشور، با سوءاستفاده از موقعیت، موجبات جنگ داخلی و آشوب را پدید آورند. در حال حاضر، نمونه‌ای چند از این موارد را در بعضی از کشورها، خصوصاً کشورهای آسیایی و آفریقایی شاهد هستیم. تجارت اسلحه، بسیار سودآور است. همین امر باعث می‌شود دلالان اسلحه با تشکیل گروه‌های سازمان‌یافته به تجارت آن پردازند و بنا به ایجاب منفعت خود، به اقصى نقاط جهان اسلحه صادر نمایند. نگرانی از مسائل مذکور موجب شده تا اقداماتی در سطوح بین‌المللی جهت کنترل بازار اسلحه، انجام گیرد. بنا به همین ضرورت، در کشور ما نیز قوانین و مقرراتی دایر بر جرم‌انگاری قاچاق، نگهداری، معامله اسلحه، مهمات، اقلام و مواد تحت کنترل، وضع و تصویب شده است. قانون مجازات قاچاق اسلحه و مهمات و دارندگان سلاح و مهمات غیرمجاز مصوب (۱۳۹۰)، جدیدترین قانونی بوده که در این زمینه تصویب گردیده و در حال حاضر بر اساس آن عمل می‌شود. قانون مذکور نسبت به قوانین سابق از مزیت‌های بیشتری برخوردار است. بدین ترتیب، با انجام اقداماتی از قبیل کنترل مداوم مرزهای کشور و ایجاد اشتغال در جامعه، به‌ویژه در مناطق مرزی و نیز ایجاد فضای امن در جامعه به‌نحوی که مردم احساس امنیت نمایند، می‌توان به نحو مؤثرتری با جرائم مربوط به اسلحه و مهمات برخورد کرد و قدرت بازدارندگی قانون مزبور را افزایش داد.

۱۳- پیشنهادهای برگرفته از تحقیق

- ۱- فرهنگ‌سازی و رشد سطح آگاهی‌ها، باورها و نگرش‌های اجتماعی، راه‌کاری بنیادی در مواجهه با پدیده قاچاق سلاح و مهمات در منطقه خوی است. این امر می‌تواند تأثیر بسیار زیادی در نگرش افراد مرتکب داشته باشد.
- ۲- به علت پردرآمد بودن مشاغل وابسته به قاچاق سلاح مانند خرید و فروش و نگهداری، طبیعی است عوامل قاچاق در سرمایه‌گذاری‌های جانبی جهت دور زدن مکانیسم‌های قانونی ورود کالا اقدام می‌کنند. در این میان، یکی از اهداف عمده این گونه سرمایه‌گذاری‌های پنهان، جلب همکاری یا چشم‌پوشی برخی از عوامل و بدنه سطوح پایین نیروی انتظامی در مرزها است که به اشاعه فساد اداری مالی خواهد انجامید و نتیجه آن، سکوت یا بی‌عملی این قبیل کارگزاران در قبال پدیده قاچاق سلاح مهمات خواهد بود. لذا، تغییر نگرش و ارتقاء باورهای دینی این قبیل افراد می‌تواند تأثیر زیادی در پیشگیری از قاچاق سلاح و مهمات داشته باشد.

منابع

- ابن همام، کمال الدین محمد. (۱۴۱۵ ق). *فتح القدير*. جلد ۵، نشر دارالکتب العلمیه.
- اردبیلی، هاله. (بی تا). پول شویی روش‌ها و تأثیرات آن در ایران و جهان. *پژوهشنامه اقتصادی*، ۳ (۱۰)، ۱۷۷-۱۹۸.
- اردبیلی، محمدعلی. (۱۳۹۸). *جزوه درس جامعه‌شناسی*. دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران.
- اسعدی، حسن. (۱۳۹۹). مواد مخدر و امنیت اجتماعی. چکیده مقالات همایش امنیت اجتماعی.
- الاصبحی، مالک بن انس. (۱۴۱۹ ق). *المدونۃ الکبری*. جلد ۷، نشر مکتبه العصریه.
- بنایی، رضا. (۱۳۹۸). *آشنایی با مقررات گمرکی و ترخیص کالا*. تهران.
- بهجت گیلانی فومنی، محمد تقی. (۱۴۲۴ ق). *مناسک حج و عمره*. چاپ سوم، قم: انتشارات شفق.
- بهرامی، محسن و قاسمی، بهروز. (۱۳۹۸). *آسیب‌شناسی قاچاق کالا در ایران*. تهران.
- حبیب‌زاده، محمدجعفر. (۱۳۹۹). *محاربه در حقوق کیفری ایران*. تهران: دفتر نشر آثار علمی دانشگاه تربیت مدرس.
- حر عاملی، محمد بن حسن. (بی تا). *وسائل الشیعه*. جلد ۲۸، نشر دار احیاء التراث العربی.
- حوی، سعید. (۱۴۱۵ ق). *الاساس فی التفسیر*. جلد ۳، انتشارات دارالسلام.
- الزحیلی، وهبه. (۱۴۱۸ ق). *الفقه الاسلامی و أدلته*. جلد ۷، نشر دارالفکر.
- سلیمی، علی و داوری، محمد. (۱۳۹۶). *جامعه‌شناسی کجروی پژوهشگاه دانشگاه*. قم: انتشارات زیتون.
- شادینا، هوشنگ. (۱۳۹۹). نقش مناطق آزاد در قاچاق کالا. همایش ملی بررسی قاچاق کالا، راه‌های پیشگیری از آن.
- الشربینی، خطیب. (۱۴۱۵ ق). *معنی المحتاج*. جلد ۴، انتشارات دارالکتب العلمیه.
- العاملی، زین الدین بن علی (شهید ثانی). (۱۴۲۵ ق). *مسالك الأفهام*. جلد ۱۵، انتشارات مؤسسه المعارف الاسلامی.
- العاملی، زین الدین بن علی (شهید ثانی). (بی تا). *روضه البهیة*. جلد ۲، انتشارات مؤسسه الأعلمی للمطبوعات.
- غفاریان، محمد. (۱۳۹۷). *بررسی قاچاق کالا و ارز در ایران*. تهران.
- فاضل لنکرانی، محمد. (۱۴۲۲ ق). *تفصیل الشریعه (کتاب الحدود)*. چاپ دوم، قم: مرکز فقه ائمه اطهار.
- الفتوحی، محمد بن احمد. (۱۴۱۹ ق). *منتهی الارادات*. انتشارات مؤسسه الرسالة.
- فرجاد، محمدحسین. (۱۳۹۹). *روان‌شناسی و جامعه‌شناسی جنایی*. چاپ اول، تهران، نشر همراه.
- القرطبی، احمد النصارى. (بی تا). *مختصر تفسیر قرطبی*. جلد ۲، دارالکتب العربی.
- کریمی پور، یدالله و حمیدرضا، محمدی. (بی تا). *سد نفوذ قاچاق کالا از وضعیت تا رؤیا*. پژوهش میدانی در محدوده استان هرمزگان، تحقیقات جغرافیایی.
- گلدوزیان، ایرج. (۱۳۹۶). *حقوق جزای عمومی ایران*. چاپ دهم، تهران: انتشارات دانشگاه تهران.
- گلدوزیان، ایرج. (۱۳۹۶). *حقوق جزایی اختصاصی*. چاپ نهم، تهران: انتشارات دانشگاه تهران.
- گلدوزیان، ایرج. (۱۳۹۸). *مجموعه مقالات در تجلیل از استاد محمد آشوری*. چاپ دوم، تهران: انتشارات سمت.
- مجیدی، سید محمود. (۱۳۹۶). *جرائم علیه امنیت*. تهران: نشر میزان.
- معاونت برنامه‌ریزی استانداری چهارمحال بختیاری. (۱۳۹۸). واحد آمار، سرشماری عمومی نفوس و مسکن.
- مقدس اردبیلی، احمد بن محمد. (بی تا). *زبدۃ البیان فی احکام القرآن*. تهران: انتشارات مرتضویه.
- مقدسی، علیرضا. (۱۳۹۷). *بررسی ابعاد قاچاق کالا و ارائه راه کارهایی جهت هدایت آن به مسیرهای اقتصاد رسمی کشور*. تهران: راه دانش.
- موسوی الخمینی، روح‌الله. (بی تا). *تحریر الوسیله*. جلد ۴، ترجمه علی اسلامی، قم: اسلامیه.
- موسوی گلپایگانی، سید محمد رضا. (۱۴۱۲ ق). *الدر المنضود فی احکام الحدود*. قم: دارالقرآن الکریم.
- مویدی، محسن. (۱۳۹۳). *بررسی و تحلیل قانون قاچاق سلاح و مهمات*. تهران: دادگستر.
- نجفی ابرند آبادی، علی حسین. (۱۳۹۴). *تقریرات درس جامعه‌شناسی جنایی*. دانشگاه شهید بهشتی.

- نجفی توانا، علی. (۱۳۹۸). *نابهنجاری و بزهکاری کودکان و نوجوانان از منظر جرم‌شناسی - مقررات داخلی و اسناد بین‌الملل*. چاپ سوم، تهران: انتشارات آموزش سنجش.
- نجفی، محمدحسن. (۱۹۸۱ م). *جواهر الکلام*. جلد ۴۲، نشر دارالاحیاء التراث العربی.
- نوربها، رضا. (۱۳۹۳). *زمینه حقوق جزای عمومی*. چاپ نهم، تهران: نشر دادآفرین.
- نوربها، رضا. (۱۳۹۶). *زمینه جرم‌شناسی*. چاپ سوم، تهران: انتشارات گنج دانش.
- هاشمی شاهرودی، سید محمود. (۱۳۹۸). *بایسته‌های فقه جزاء*. تهران: میزان.

